

Между закона, отстранението и ПРА (Случаят „Баклава“)

Видимостта чрез интернет на дадено произведение го прави по-уязвимо за етична саморазправа от страна на крехкото ни гражданско общество. Вече ви обърнах вниманието върху случая с филма "Ботев е идиот" на Деян Барарев, студент в НБУ. Сега ще се спра на казуса с "Баклава" (2006 г.) на режисьора Алекс Петров, бивш студент от НБУ, защото при него има не само морално осъждане¹, но и заведено съдебно дело. Което според мен можеше да бъде избегнато при адекватно ПР представяне на филма и съответно поведение на авторите му.

В "Баклава" се разказва за пътешествието на двама братя, които търсят свои роднини и минават през посткомунистическа България, където се сблъскват с нерадостната действителност на нищета и мизерия.² В главните роли са 26-годишният художник Николай Янчев (като Джоре) и 9-годишният Христо Херун (като Коце), който живее в Дома за деца, лишени от родителска грижа „Александър Георгиев — Коджакафалията“ в Бургас. Участват още над 10 деца от същия дом, както и професионални актьори. Продуценти са канадската филмова компания Lost Vulgaros и филмовата компания "Две и половина" (проф. Мелтев е снимал с тях филми), като проектът е подкрепен от фондация „Креативен център за обмен — България“, „Червен кръст — Бургас“, сдружение против насилието в училищата „Лумена“ и Община Бургас.³

Филмът е показан пред публика за първи път на 3 септември 2007 година, по време на международния филмов фестивал във Варна "Любовта е лудост", както и на неофициална прожекция за журналисти и приятели през юли същата година в София. Следват прожекции в Карлови Вари, Солун, Лондон, Ню Йорк и европейска премиера в Амстердам, но временно е забранен за показ в България,⁴ заради съдебни дела за наличието на насилие и секс във филма. Те са заведени в резултат на оплакване от страна на Дома за деца в Бургас, тъй като настойниците на участващите малолетни във филма под обществен натиск се отричат от крайния резултат на екрана.

¹ <http://vbox7.com/play:aбacб9b1> - предаването "Паралакс" по телевизия "Скат", качено на 17.04.2011

² [http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%B0_\(%D1%84%D0%B8%D0%BB%D0%BC\)](http://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%B0_(%D1%84%D0%B8%D0%BB%D0%BC))

³ <http://vbox7.com/play:aбacб9b1>

⁴ http://www.avtora.com/news/2013/05/11/zabraneniyat_bulgarski_film_baklava_izleze_v_youtube_v_pulnata_si_rejisiorska_versiya

Всъщност оплакванията не са след гледането на филма, а, подобно на казуса с "Ботев е идиот", преди това гледане, на базата на пуснатите в интернет рекламни трейлъри. Представям ги на вашето внимание:

<http://vbox7.com/play:604a7ebd> - в посочения трейлър за 18+ има всички "компрометиращи" сцени.

Други сцени на:

<http://vbox7.com/play:024f224f>

<http://vbox7.com/play:47b3b31b>

а целият филм - <http://www.youtube.com/watch?v=zrjm0q6Aw2g>

Ще споделя моя личен опит като експерт по съдебното дело на филма "Баклава", (член съм на комисията по категоризация на филми към Изпълнителна агенция "Национален филмов център"). Конкретно ми беше поставен въпросът: „Има ли в предоставения ми филм отделни сцени (те са изброени и описани допълнително), изобразяващи открито сексуално поведение и изразяващи реални или симулирани полови сношения между лица от същия или различен пол, или похотливо показване на половите органи на лице“ (служи си със съдебната терминология).

Такива има (не реални, а симулирани), но всеки трети филм, който се показва на голям или малък екран, съдържа подобни сцени. Ако тръгнем към един игрален филм или какъвто и да е художествен продукт с подобни мерки, ще трябва да редактираме цялата класика. А в конкретния случай бихме проявили и художествена некомпетентност, защото някои от изброените сцени в „Баклава“, които се посочват като „неприемливи“, всъщност са заемки от други артистични акции или произведения, вече добре усвоени от световната култура. Става дума за целуващите се деца в „Баклава“ – това е парафраза на картината „Ера на милосърдието“ (целуващи се милиционери в брезова горичка) на групата „Сини носове“ от 2005 г. А „Ера на милосърдието“ от своя страна е реплика на известния графит "Целуващи се полицаи" на английския художник Банкси.

Другият подобен епизод е с голия мъж на кучешка верижка в „Баклава“. Той е заимстван от акцията „Човекът куче“ на Олег Кулик от 1996 г., която пък е по „Човекът куче“ на Петер Вайбел от 1967 г. Дори на изложба в Софийската градска галерия за чалгата има поредната парафраза на „Човекът куче“ на Олег Кулик, което доказва изключителната популярност сред артистите на това произведение.

Да се прочетат тези епизоди като „неприемливи“ ще покаже невежество и липса на условно отношение към изкуството, което е чест грях сред институциите, неприемащи провокациите и иронията като естетически средства.

Филмът “НЕ възхвалява или оневинява жестокост, насилие или употреба на наркотици, НЕ подбужда към ненавист на основата на расов, полов, религиозен или национален признак”⁵ и следователно не подлежи на съдебно дело, а на рутинната процедура с даване на категория. Така че обичайната практика за филми като „Баклава“ е преди да бъде излъчен на голям или малък екран, да бъде гледан от комисия и нейните членове да определят съответната категория на филма, която ще го препоръча за съответната възрастова група⁶. Така и става впоследствие - "Баклава" е определен за неподходящ за показ до 18 години.

Къде според мен е истинският проблем с „Баклава“? Той не е ВЪВ филма, а ОКОЛО него. Авторите му са допуснали две недоразумения, може би грешки или съзнателни заблуди. Първата е, че оставят впечатление за документалност. В началото се появява двусмислен надпис на английски: *The film is a documentary, based on a actual events, dreams and other head trips*. И така се изгражда очакване за достоверност и истинност (а не условност) на събитията и героите, следователно и на обсъжданите сцени с насилие и секс. Филмът всъщност е игрален (дори показваната в него българска телевизия е несъществуваща). Но ПРът се опитва да ни внуши, че може да се приема и за документален, вероятно за да разшири така неговата аудитория и възможности на възприятие. А попада в капана да отговаря на други стандарти, когато нещата не са "наужким" и не предполагат отстраненост. Прегледах даваните интервюта от Алекс Петров, продуцентите и участниците с надеждата да разбере дали са наясно с казуса, но те постоянно се колебаят как да определят стилистиката на филма - говорят ту за документален, ту за игрален филм.

Вторият проблем е как са наемани участниците във филма. От една страна, на тях е обяснявано, че ще играят в нещо като продължение на „Всичко е любов“ (дори има кадър как те гледат филма „Всичко е любов“). И по своему „Баклава“ тематично може да се разглежда като продължение на „Всичко е любов“. От друга, участниците са заблудени, защото не са гледали как са били монтирани кадрите с тях и какво в крайна сметка се внушава от епизодите с тяхно участие. Освен това всички твърдят, че не са

⁵ Наказателен кодекс, Чл. 162. (1) (Изм. - ДВ, бр. 27 от 2009 г., бр. 33 от 2011 г., в сила от 27.05.2011 г.)

⁶ по Закона за филмовата индустрия, чл. 37, алинея. 4 и 5, може да бъде прочетен <http://www.lex.bg/laws/ldoc/2135474936>

получавали пари за участието си, самият Алекс Петров го представя като форма на благотворителност. Всъщност на участниците по Закона за авторското право им се полага хонорар за положения труд.

Как продължава този случай? През април 2011 авторът и филмът му най-накрая са "реабилитирани", а делата срещу Алекс Петров са прекратени. Няколко месеца по-късно "Баклава" е селектиран в състезателната програма на фестивала на българския игрален филм "Златната Роза", Варна 2011, където получава наградата на Факултета по журналистика и масова комуникация при Софийския университет "Свети Климент Охридски" "Горчивата чаша".

След световната премиера на филма "Баклава" на DVD в онлайн магазините на Amazon.com и CreateSpace.com, продуцентите обявиха, че "Баклава" ще бъде достъпен безплатно онлайн с HD качество, в пълната си режисьорска версия, точно в 0.00 часа на 11 май 2013 година - денят за размисъл преди изборите в България.

Къде тук може да се намеси ПРът, журналистът, критикът? "Баклава" очевидно се нуждае от посредник с една по-широка аудитория, тъй като по презумпция тя може да е отворена, но може и да е недоброжелателна (както се убеждаваме от предаването на телевизия "СКАТ"). Нашата позиция е разяснителната. Първият проблем на филма (дали е документален или игрален) определено трябва да се разтълкува и то пред различните публики, за да се запази критичният патос на филма, но и да бъдат щадени малолетните участници (малолетни зрители не се предполага да има). Може да се прокара успешен паралел с "Хлапета" на Лари Кларк от 1995 - злокобен и реалистичен поглед към важен обществен казус (лесното заразяване със СПИН), но със средствата на игралното кино. И с участието на малолетни.

Второто усилие е в посока на иронията. Когато бъдат разкрити и анализирани цитатите във филма (изброени по-горе), ще се проумее и провокацията на образите.

Трета посока е обяснението за участието на деца - доброволно от тяхна страна и предварително одобрено от институции и възпитатели. Може да се презентира като шанс за гражданско поведение, който не трябва да се negliжира, а да се толерира. И то не как децата са се забавлявали (защото да се забавляват е достатъчно наличието на наркотици, оргии и секс, за което ги обвиняват). А как по този начин самите деца заявяват антиконформизъм (връзката с "Всичко е любов") и протест.

Неговото изваждане на бял свят след време и чрез интернет в навечерието на изборите 2013 вече се чете като обвинение: "Нищо не се е променило от 2006, когато е направен този филм!" С подтекст: "А ни обещавахте толкова много..." Възможно е отново и отново да бъде представян в друг контекст, например свързан с домовете за деца, лишени от родителска грижа. Но винаги в балансираната позиция между използването му като документален филм, а възприемането му като игрален.

доц. д-р Петя Александрова